

SUOMUSSALMEN ESI- JA PERUSOPETUKSEN TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- ja YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA

Tämä on Suomussalmen esi- ja perusopetuksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelmassa sitoudutaan edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisemään syrjintää kaikessa toiminnassa.

Suomussalmen kunnan sivistyslautakunta on hyväksynyt tasa-arvosuunnitelman 31.1.2018 § 7. Suunnitelman päivitys on käsitelty sivistyslautakunnassa 20.12.2023 § 130

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	3
1.1 Tasa-arvolaki velvoittaa suunnitteluun	5
1.2 Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä	5
1.3 Syrjintä	6
2. TASA-ARVOTILANNE ESI- JA PERUSOPETUKSESSA	7
2.1. Oppilaiden kokemukset tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta	7
2.1.1. 1.–4. lk:n oppilaiden näkemyksiä	7
2.1.2. 5.–6. -lk:n oppilaiden näkemyksiä	8
2.1.3. Yläkoulun oppilaiden vastauksia tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta	8
2.2 Opettajien ajatuksia tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta	10
2.3. Valinnaisainevalinnat	11
2.4. Yhteishaussa hakeutuminen	12
2.5. Tasa-arvon toteutuminen arvioinnissa	13
2.6. Tasa-arvoa edistävä oppimateriaali	13
2.7. Sukupuolitietoinen ohjaus	14
3. TOIMINTA SYRJINTÄ- JA HÄIRINTÄTAPAUKSISSA	15
3.1 Puhutaan	15
3.2 Puututaan	15
3.3. Muututaan	15
4. TOIMENPITEITÄ TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI	17
5. ARVIOINTI JA SEURANTA	20
6. TIEDOTTAMINEN	21
LÄHTEET	22
LIITTEET	23

1. JOHDANTO

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on annettu 22.12.2014. Niissä sukupuolten tasa-arvon edistämiseen on sitouduttu monin tavoin. Tasa-arvolain täydennys 30.12.2014 toi perusopetuslain piirissä oleville kouluille koulukohtaisen tasa-arvosuunnitelman laadintavelvoitteen. Perusopetuksen oppivelvollisten perusteita on täydennetty 21.10.2015 määräyksellä, joka koskee koulukohtaisen tasa-arvosuunnitelman laadintaa.

Tasa-arvolain mukaan sukupuolten tasa-arvoa on edistettävä kaikessa kasvatuksessa, opetuksessa ja koulutuksessa. Perusopetuslain osalta velvoite koskee esiopetusta, oppivelvollisten perusopetusta, lisäopetusta ja maahanmuuttajille järjestettävää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Kaikkien näiden koulutusmuotojen opetussuunnitelmien perusteet korostavat sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisäämisen merkitystä.

Suomussalmella perusopetusta antavat koulut, sisältäen esiopetuksen, laativat toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman, joka on samalla yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelman laadinnassa on käytetty taustamateriaalina Opetushallituksen julkaisemaa ”Tasa-arvo on taitolaji”-opasta sekä ”Oppia kaikille” – yhdenvertaisuussuunnittelun opasta. Tasa-arvosuunnitelmaa laatiessa on huomioitu Suomussalmen kunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka on koko henkilöstön ja johdon yhteinen asiakirja, mikä osaltaan ohjaa henkilöstön työskentelyä ja henkilöstöstä huolehtimista sekä johtamista organisaation kaikilla tasoilla.

Suunnitelman päivitystyön yhteydessä syksyllä 2023 on todettu toimintaympäristön muuttuneen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman ensimmäisen version laadintaan nähden. Koulujen toimintaympäristöön on vaikuttanut hyvinvointialueiden käynnistyminen 1.1.2023 ja sen myötä opiskeluhoitolpalveluiden järjestämistä vastuun siirtyminen hyvinvointialueille. Päivityksen laadintatyössä on huomioitu Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022–2025 sekä Suomussalmen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (kunnanhallitus 24.10.2023 § 200).

Tasa-arvon edistäminen esi- ja perusopetuksessa tarkoittaa sitä, että jokaista oppilasta kohdellaan tasapuolisesti koko toiminta-ajan kaikissa tilanteissa. Koulujen työsuunnitelmiin laadittava tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on työkalu, joka ennaltaehkäisee sukupuolen tai muun syyn perusteella tapahtuvaa syrjintää ja tukee tasa-arvon edistämistä. Suunnitelma on laadittu yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Päivitystyössä kerättiin kyselyn avulla oppilaiden kokemuksia oppilaitosten tasa-arvotilanteesta. Kyselyiden pohjalta koulujen henkilöstöstä koottu työryhmä laati päivityksen suunnitelmaan.

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa esi- ja perusopetuksessa ei esiinny syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn kuten alkuperän/kansallisuuden, kielen, uskonnon, mielipiteen, vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen, vammaisuuden tai terveydentilan perusteella.

Tasa-arvon edistämiseksi on kyse oikeudenmukaisuuden toteutumisesta toimintayksikön arjessa sekä viihtyisän ja motivoivan oppimisympäristön edellytysten luomisesta.

Oppilaiden osaamisen ja työn oikeudenmukainen arvostaminen edistää oppilaiden hyvinvointia ja toimintaa opetussuunnitelman mukaisessa oppivassa yhteisössä. Tasa-arvon on oltava osa yksikön toimintakulttuuria.

Tasa-arvotyö ja yhdenvertaisuuden edistäminen kuuluu kaikille yhteisössä toimiville. Se ei ole erillistä työtä, vaan kiinteä osa oppivan yhteisön arkea ja toimintakulttuuria. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään muun muassa oppilaiden osallisuuden vahvistamisella, tunnistamalla mahdollinen syrjintä ja puuttamalla siihen.

Suunnitelman päivitystyön työryhmään kuuluivat: Ulla Huttu, Päivi Tolonen, Pekka Kempainen, Jussi Tolonen, Heli Manninen sekä Teemu Piirainen.

Kaikki perusopetuksen opettajat vastasivat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyyn keväällä 2017. Kyselyn tarkoitus oli selvittää koulujen nykyistä tilannetta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Lisäksi kyselyllä kerättiin ideoita ongelmakohtien parantamiseksi. Kysely toteutettiin Ruukinkankaan koulun opettajille tiimeittäin (e-2, 3–4, 5–6 sekä yläluokilla ainekohtaiset tiimit). Karhulanvaaran koulun tiimin muodosti koko opettajakunta.

Päivitystyössä 2023 laadittiin kolme eri-ikäisille suunnattua kyselypohjaa oppilaitosten tasa-arvotilanteen nykytilan ja tapahtuneen muutoksen selvittämiseksi. Vuosiluokat 1–4 kävivät yhteisen keskustelun ryhmissä, jonka pohdinnat aikuinen kirjasi. Vuosiluokille 5–9 laadittiin yksilökyselyt, jotka toteutettiin sähköisinä Webropol-kyselyinä. Kyselypohjien laadinnassa hyödynnettiin aiempia kyselyitä sekä ”Tasa-arvo on taitolaji” -julkaisun pohjia.

Tasa-arvo – ja yhdenvertaisuustyön painopistealueiksi valittiin segregaaation lieventäminen.

1.1 Tasa-arvolaki velvoittaa suunnitteluun

Tasa-arvo tarkoittaa samanarvoisuutta. Tasa-arvolain muutos vuonna 2014 toi suunnitteluelvoitteen kaikille opetuksen ja koulutuksen järjestäjille ja uusi Yhdenvertaisuuslaki (2014) yhdenvertaisuutta koskevan suunnitteluelvoitteen opetuksen ja koulutuksen järjestäjille.

Tasa-arvolain päämääränä on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä sekä tässä tarkoituksessa edistää tyttöjen ja poikien tasa-arvoisia koulutusmahdollisuuksia. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. (Tasa-arvolaki 1–3 §)

Tasa-arvolain mukaan opetusta tai koulutusta järjestävän on huolehdittava siitä, että työillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen ja että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tasa-arvolain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. (Tasa-arvolaki 5 §)

1.2 Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä

Kun tasa-arvon käsite viittaa arkikielessä useimmin sukupuolten väliseen tasa-arvoon, yhdenvertaisuus laajentaa tarkastelun aluetta. Yhdenvertaisuus tarkoittaa perustuslain kuudennessa pykälässä kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua, kaikkien yhdenvertaisuutta lain edessä ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Perustuslaki 6 §)

Yhdenvertaisuuslain (6 §) mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. (Yhdenvertaisuuslaki 1 §)

Yhdenvertaisuussuunnittelun päämäärä on syrjinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen ja osallisuuden lisääminen. (Yhdenvertaisuussuunnittelun opas. Sisäasiainministeriö 2010, 14.)

1.3 Syrjintä

Välitöntä syrjintää on yksilön tai ryhmän kohteleva eri tavoin kuin muita ilman hyväksyttävää perustetta. Häirintä ja epäasiallinen kohtelu ovat syrjintää. Ohje tai käsky syrjiä on syrjintää.

Välillistä eli epäsuoraa syrjintää on näennäisesti puolueeton käytäntö, tieto tai toimintatapa, joka asettaa toisen tai toiset muita heikompaan asemaan.

Piilosyrjintää ovat vähättely, poissulkeminen, tuen puute ja sivuuttaminen.

Rakenteellista syrjintää on ajattelu, ettei syrjiviä käytäntöjä voi muuttaa.

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

2. TASA-ARVOTILANNE ESI- JA PERUSOPETUKSESSA

2.1. Oppilaiden kokemukset tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta

2.1.1. 1.–4. lk:n oppilaiden näkemyksiä

Keskustelussa käytetyt kysymykset ovat liitteenä. (Liite 1).

Suomussalmen perusopetuksen luokat 1.–4. lk:t vastasivat tasa-arvokyselyyn yhdessä luokanopettajan johdolla. Opettaja kokosi oman luokkansa vastaukset.

Oppilaiden mielestä tasa-arvo tarkoittaa sitä, että kaikki ovat samanarvoisia ja kaikki saavat saman kohtelun. Kukaan ei ole toista parempi. Kaikilla on hyvä olla ja hyvä mieli.

Opettajat kohtelevat oppilaita enemmistön mielestä eri tavalla. Opettajat ovat erilaisia. Poikia komennetaan enemmän. Tytöille puhutaan eri tavalla kuin pojille. Opettajat puuttuvat samalla tavalla sekä tyttöjen että poikien hölmöilyihin.

Suurin osa oppilaista on sitä mieltä, että tytöt ja pojat kohtelevat toisiaan samalla tavalla. Molemmiin puolin sanotaan asioista toiselle sukupuolelle. Enemmistön mielestä on ok, jos työpariksi luokassa tulee tyttö tai poika ja leikkeihin voi pyytää niin tyttöä kuin poikaa.

Oppilaiden kokemukset siitä, että koulussa olisi tehtävä asioita pelkästään sukupuolen perusteella, vastaus oli yhdenmukaisesti ei. Kaikki asiat ovat samanlaiset tytöille ja pojille.

Kysymykseen voiko jokainen olla oma itsensä koulussa? Enemmistö vastasi, että koulussa saa olla oma itsensä. Esim. voi välitunnilla valita mihin leikkiin menee mukaan. Kukaan ei voi arvostella toista henkilökohtaisten piirteiden tai ominaisuuksien perusteella.

Oppilaat tunsivat olonsa turvallisiksi koulussa. Turvallisuuden tunne muodostuu: hyvistä kavereista ja sisaruksista ja vanhemmista. Myös siitä, että aikuiset koulussa huolehtivat. Turvallisuutta luo, että ei kiusata ja kiusaamiseen puututaan.

Enemmistö on havainnut koulukiusaamista ja on pystynyt kertomaan siitä aikuiselle. Kiusaamiseen on puututtu.

Koulussa on aikuisia, joille voi puhua vaikeistakin asioista. Huolia on kuunneltu.

Enemmistöllä oppilaista on omilla kaveripiireissään eri sukupuolta olevia kavereita. Erilaiset harrastukset ja mielenkiinnon kohteet voivat olla syynä, jos kavereita on vain oman sukupuolen kavereista.

2.1.2. 5.–6. -lk:n oppilaiden näkemyksiä

5.–6.-luokkalaisille tehtiin oma kysely, johon oppilaat vastasivat itse. Oppilaat olivat selkeästi ymmärtäneet tasa-arvon käsitteen ja vastauksista ilmenee, että oppilaat pitivät tärkeänä erityisesti sukupuolien välistä tasa-arvoa merkittävänä ja se myös heidän mielestään toteutuu Suomussalmella. Lisäksi oppilailta nousi ihonväriin, seksuaaliseen suuntautumiseen ja uskontoon liittyvät tasa-arvot.

Sen sijaan 5.–6.-luokilla vain kolmasosa oppilaista koki, että oppilaan sukupuoli vaikuttaa siihen, miten opettajat kohtelevat häntä. Viidesosa 5.–6.-luokan oppilaista koki, että oppilaan sukupuoli vaikuttaa koulussa toimimiseen ja että opettajat asettavat erilaisia vaatimuksia oppilaalle hänen sukupuolestansa riippuen. Avoimissa kysymyksissä oppilaat nostivat esiin oletetut stereotypiat eri sukupuolten käyttäytymisessä.

Jos olisit poika, odotettaisiinko sinun käyttäytyvän toisin kuin nyt, kun olet tyttö/ Jos olisit tyttö, odotettaisiinko sinun käyttäytyvän toisin kuin nyt, kun olet poika? Lähes kaikki oppilaat vastasivat kyllä aiemmin 2018 tehdyssä kyselyssä. Nyt uusimmassa 2023 tehdyssä kyselyssä 5.–6.-luokkaiset vastasivat eri tavalla. Nyt kyllä-vastauksia oli vain 30 %, mikä on muutoksena merkittävä.

Suurin osa oppilaista koki, että pystyi olemaan koulussa oma itsensä ja pystyi tekemään niitä asioita, mistä piti. Oppilaat tuntevat koulussa olonsa turvalliseksi.

Oppilaiden näkemyksen mukaan kiusaamista esiintyy jonkin verran, mutta he tietävät miten tilanteessa pitää toimia ja kiusaamiseen on puututtu. Oppilaiden mielestä useimmilla on helppo kertoa opettajalle esim. kiusaamisesta. Mutta joskus ei, jos on esim. jokin henkilökohtainen asia.

Melkein kaikki oppilaat vastasivat, että heillä on kavereina sekä tyttöjä että poikia. 2023 tehdyssä kyselyssä vain alle puolet 5.–6.-luokkalaisista vastasi, että kaveripiirissä on eri sukupuolta olevia henkilöitä. Alaluokan oppilaiden mielestä tasa-arvo toteutuu koulussa melko hyvin niin oppilaiden välisessä kanssakäymisessä kuin myös opettajien ja oppilaiden välisessä kanssakäymisessä. Sen sijaan melko monet oppilaat ovat sitä mieltä, että tyttöjen ja poikien sukupuoleen liittyvät ennako-odotukset ja roolimallit ovat edelleen olemassa.

2.1.3. Yläkoulun oppilaiden vastauksia tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta

Vuoden 2023 kyselyyn 7–9 luokalta vastasi 114 oppilasta.

Kaksi kolmasosaa oppilaista viihtyy koulussa ja turvalliseksi olonsa koulussa koki suurin osa. Opettajan tai muun aikuisen puoleen kääntyminen omissa huolissa voi 73 % vastaajista. Oma itsensä voi olla kahden kolmasosan vastanneiden mielestä.

Koulussamme jokainen voi tehdä ja olla kiinnostunut niistä asioista, joista oikeasti pitää. Vastauksen ovat samansuuntaisia kuin vuonna 2018 tehdyssä oppilaskunnan hallituksen edustajien kyselyssä.

Vuoden 2023 kyselyssä oppilaat kokivat, että oppilaan sukupuoli ei vaikuta siihen, miten opettaja kohtelee häntä tai vaikuttaa koulussa toimimiseen kuten työskentelyyn ja palautteeseen. Suurin osa opettajista ei aseta koulussa erilaisia vaatimuksia oppilaalle hänen sukupuolensa mukaan ja kaikkia kannustetaan yhtä paljon. Vuoden 2018 oli mainittu pelkästään esimerkkejä siitä, että opettajat kohtelisivat eri tavalla tyttöjä ja poikia.

Koulussa ei odoteta oppilaiden tekevän joitain asioita vain sukupuolen perusteella. 62 % oppilaista olettaa, että hänen odotettaisiin käyttäytyvän eri tavalla, jos olisi toisen sukupuolen edustaja (tyttö/poika/muu). Vuonna 2018 kyselyssä oppilaat kokivat, että työiltä odotettiin parempaa käytöstä.

Oppilaista suurin osa suhtautuu kavereihin samalla tavalla sukupuolesta riippumatta ja kaveripiirissä eri sukupuolta olevat suhtautuvat toisiinsa yhdenvertaisesti. Noin puolella oppilaista oli eri sukupuolta olevia kavereita kaveripiirissään.

Kiusaamista 7–9-luokkalaisista oli kokenut viimeisen vuoden aikana 28 % oppilaista. Mukana tilanteessa, jossa toista oppilasta on kiusattu koulussa, oli ollut 18 % vastaajista. Viimeisen vuoden aikana häirintää sosiaalisessa mediassa esim. loukkaavan kuvan lähettäminen, nimittely, solvaaminen, paikkansa pitämättömien asioiden julkaiseminen, juoruilu, oli kokenut kolmasosa oppilaista. Keväällä 2023 tehdyssä kouluterveyskyselyssä vastasi 8.–9.luokkalaista 14 % kokeneensa koulukiusaamista viikoittain.

Koulussa oli kokenut viimeisen vuoden aikana vartalooni tai seksuaalisuuteen kohdistuvia ikäviä huomautuksia tai nimittelyä 23 % oppilaista ja lähentelyä tai fyysistä koskettelua, joka on ollut epämiellyttävää ja/tai ahdistavaa 12 %.

Suurin osa oppilaista koki, että ovat saaneet koulussa tarpeeksi tietoa sukupuolten tasa-arvosta. Koulumme on tasa-arvoinen suurimman osan oppilaiden mielestä.

53 oppilasta vastasi kysymyksiin millainen on mielestäsi tasa-arvoinen koulu ja mikä mielestäsi erityisesti edistää tasa-arvoa omassa koulussamme.

Kolmasosa mainitsi tasa-arvon olevan sitä, että kaikkia kohdellaan samalla tavalla. Neljäsosa mainitsi sukupuolten tasa-arvon. Seitsemän mainitsi, että tasa-arvo tarkoittaa sitä, että saa olla oma itsensä, sellainen kuin on. Kaksi mainitsi, että tasa-arvo ilmenee niin että ketään ei kiusata. Yksittäisiä mainintoja oli: voi ilmaista mielipiteensä omalla tavallaan, sairauden takia ei syrjitä, samat säännöt koskevat kaikkia, ei ole syrjintää uskonnon, äidinkielen, seksuaalisuuden, ulkonäön tai ihonvärin takia ja että ” kaikilla on ainakin melkein samat mahdollisuudet kaikkeen”.

Onko koulussamme sellaisia ongelmia tasa-arvon osalta, joihin voisit vaikuttaa omalla toiminnallasi? Miten? Vastaajia oli 48. Puolet heistä vastasi, että koulussamme ei ole sellaisia ongelmia tasa-arvon osalta, joihin voisi vaikuttaa omalla toiminnalla. Kymmenen ei tiennyt, että onko ongelmia, joihin voisi vaikuttaa.

Toivoisitko kouluunne muutoksia käytänteisiin ja toimintatapoihin oppitunneille, välitunneille tai koulumatkoille? Vastaaaja oli 51, joista 29 ei kaivannut muutoksia tai ei osannut toivoa niitä.

2.2 Opettajien ajatuksia tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta

Opettajien ajatuksia tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta koottiin 2018 tehdyssä suunnitelmassa. Opettajat kommentoivat oppilaiden kiinnostuksen suuntautumisesta ja motivaatiosta omilla oppiaineilla seuraavasti:

Alakoulu: tytöt ovat pääsääntöisesti enemmän motivoituneita koulunkäyntiin. Pojat ovat aktiivisempia liikunnassa ja kun on koneita mukana opiskelussa (läppäri, Ipad, ompelukone jne.), tytöt pärjäävät paremmin äidinkielen ja matematiikassa. Pojilla on enemmän alisuoriutumista.

Yläkoulu: matematiikassa tytöt ovat ahkerampia kuin pojat, poikien osaamistasossa on suurempi hajonta, fysiikassa poikia kiinnostaa käytäntö tyttöjä enemmän, kemian opiskelussa ei ole eroja. Liikunnassa pojat ovat kilpailuhenkisiä ja pitävät enemmän peleistä, tyttöjä kiinnostaa esteettiset lajit kuten tanssi. Käsityössä pojat ovat valinneet pääsääntöisesti teknisen käsityön ja tytöt tekstiilityön. Kotitaloudessa tytöillä on enemmän kokemusta siivouksesta, pyykinpesusta ym. tehtävistä kotona, pojat ovat rohkeampia kokeilemaan mausteita, pojat kilpailevat nopeudessa, tytöt tekevät huolellisemmin ja hitaammin. Sekä tytöt että pojat ovat kiinnostuneita ruuanlaitosta ja leipomisesta. Kuvataiteessa tyttöjä kiinnostaa esteettiset tehtävät ja tekevät mielellään kaikenlaisia töitä. Poikia miellyttää savityöt, kipsityöt, graafinen suunnittelu, videokuvaukset ja valokuvaukset. Kielten tunteilla pojat ottavat aktiivisesti kantaa asioihin. He tarvitsevat myös enemmän vapaamuotoista tilaa toimia. Tytöt ovat hiljaisempia ja mukautuvat helpommin erimuotoisiin tehtäviin. Reaaliaineissa hyvin menestyviä tyttöjä ja poikia on yhtä paljon, heikommin menestyvissä ei myöskään eroja. Keskitason pojat alisuoriutuvat ja tytöt pärjäävät hyvin. Poikien luku- ja kirjoitustaito huolestuttaa.

Oppimistuloksien eroissa nousi esille tyttöjen parempi keskittymiskyky ja tarkkuus tehtävien suorittamisessa. Tytöt menestyvät paremmin lukutaidossa kuin pojat. Tietokonepelien pelaaminen näkyy poikien kohdalla hyvänä englannin kielen taitona. Hyvin menestyneitä oppilaita on sekä tytöissä että pojissa. Pojat enemmän alisuoriutuvat.

Oppimateriaaleissa sukupuolten välisiä eroja yhdenvertaisuudessa ei yleisesti havaittu. Oppimateriaalit soveltuvat kaikille. Eroja kuitenkin huomioitiin alkuopetuksessa, jossa äidinkielen satumaailma kiehtoi tyttöjä enemmän. Historiassa, uskonnossa ja oppilaanohjauksessa naisia ”miesten maailmasta” täytyy korostetusti etsiä. Viime aikoina on ammattiesitteisiin ja -esittelyihin tullut miehiä ja naisia tasapuolisesti.

Opetusmenetelmien huomioissa opettajien mielestä tytöt jaksavat keskittyä pitempään, jaksavat kuunnella ohjeita ja kirjoittaa kuin pojat. Pojat ovat

lyhytjännitteisempiä, haluavat aloittaa heti ja pitävät toiminnallisista opetusmenetelmistä. Toiminnallisista menetelmistä pitävät myös tytöt. Projektit soveltuvat molemmille. Tytöillä on ajanhallinta parempaa omatoimisissa projekteissa. Tytöt sopeutuvat poikia paremmin erilaisten opetusmenetelmien käyttöön. Osa opettajista ei nähnyt eroja tyttöjen ja poikien opetusmenetelmien soveltuvuudessa.

Seksuaalista häirintää ei ole havainnut noin puolet tiimeistä. Häirintää havainneista osa kommentoi sen olevan satunnaista. Häirintä on sanallista, ulkonäköä kommentoivaa, läpsimistä ja puristelua. Häirintä kohdistuu enemmän tyttöihin.

Muihin kuin sukupuoleen kohdistuvana häirintänä mainittiin muutamista tiimeistä maahanmuuttajiin kohdistuva ”ryssittely”, yksittäisenä mainintana erilaisuuteen kohdistuva häirintä ja että hiljaiset eivät löydä paria.

Tiimeissä eroina huomioitiin, että pojat ovat äänekkäämpiä, riehakkaita, hakeutuvat fyysiseen kosketukseen toistensa kanssa ja lyhytjänteisempiä. Tytöt keskittyvät paremmin ja tekevät ryhmätöitä mieluummin kuin pojat. Samankaltaisuuksina mainittiin yhtäläinen aktiivisuus ja asiakeskusteluun molemmat osallistuvat tasapuolisesti.

Eriarvoisuutta oppiaineissa oppilaiden välille huomioitiin aiheuttavan yksipuoliset opetusmenetelmät, opettajan ennakoasenteet oppilaiden osaamisesta, oppimisvaikeudet, opettajan sukupuoli, lukemisen kulttuuri kotona, kodin sosioekonominen asema ja opettajan valitsema materiaali.

Sukupuolten eriarvoisuutta voidaan lieventää ja tasa-arvoista kohtelua kehittää koulussa siten, että opettaja tiedostaa asian ja toimii tasa-arvoisesti. Hän antaa esimerkkejä tytöille ja pojille kiinnostavista aiheista monipuolisesti. Opetusmenetelmiä monipuolistamalla ja tekemällä ryhmäjaon ryhmiin, jolloin kaikki tekevät töitä kaikkien kanssa. Opettaja puuttuu epäasialliseen puheeseen ja käytökseen.

2.3. Valinnaisainevalinnat

Ensisijaisissa valinnaisainevalinnoista kymmenen vuoden ajalta lukuvuodesta 2013–2014 kuluvaan lukuvuoteen 2023–2024 sukupuolijakauma on ollut perinteinen.

Valinnaisaineita, joissa on valitsijoina pelkästään tyttöjä tai yksittäinen poika jonakin vuonna, olivat tekstiilityö ja liikunnan tanssikurssi. Pelkästään poikia tai yksittäinen tyttö valitsijoina on ollut teknisessä työssä, viestinnässä sekä maa- ja metsätaloudessa. Musiikissa, kotitaloudessa ja kemian laborointikurssilla on ollut vuosien välillä vaihtelua eri sukupuolten valintojen välillä.

Valinnaisaineiden sekaryhmiä, joissa on kuitenkin tyttöenemmistö valinnoissa, ovat valinnaiskielet venäjä ja saksa. Tytöt ovat selkeänä enemmistönä myös tukioppilaskurssilla. Poikaenemmistö sekaryhmissä on ollut liikunnassa ja

liikuntapalloilussa. Liikunnan tyttövähemmistöä voi selittää se, että tytöt kokevat sekaryhmät hankalampina kuin pojat. Vuosittain on kuitenkin järjestetty tytöille ja pojille omat ryhmät valinnaiseen liikuntaan, jos valitsijoita on ollut riittävästi. Kuitenkin mahdollinen ajatus sekaryhmästä voi karsia tyttöjä liikunnan valitsemisesta.

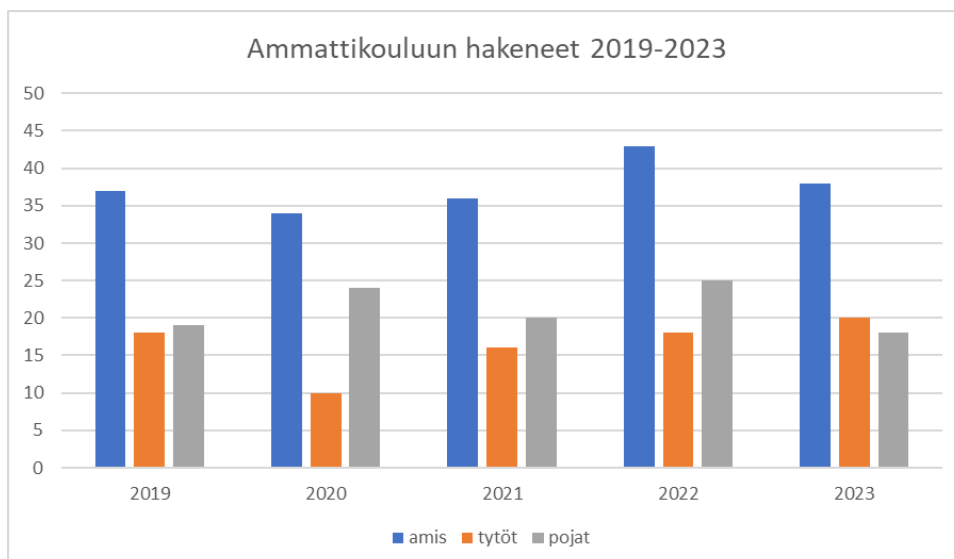
Ilahduttavaa on ollut, että viime vuosina kotitaloutta valitsevat tytöt ja pojat lähestulkoon yhtä paljon. Myös kuvataidetta on valittu jonakin vuonna sama määrä, mutta valinnat ovat vaihdelleet vuosittain. Myös toteutuneet valinnaisaineet vaihtelevat vuosittain.

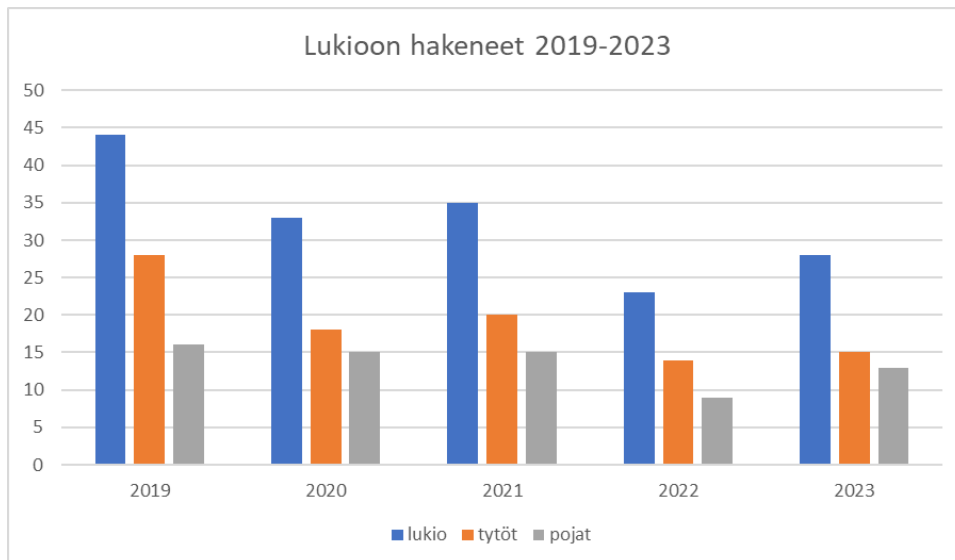
2.4. Yhteishaussa hakeutuminen

Suomussalmelaiset ovat perinteisesti vuosien varrella suosineet enemmän ammatillista koulutusta. Keskimäärin hieman yli puolet päättöluokkalaisista on valinnut ammatillisen koulutuksen ja loput lukiokoulutuksen.

Liitteenä on vuosien 2019–2023 yhteishakujen ensisijaiset hakukohteet. Vuonna 2019 poikkeuksellisesti 53 % hakijoita haki lukioon ja ammatilliseen koulutukseen 47 %. Sen jälkeen ammatillisen koulutuksen suosio on kasvanut niin, että vuonna 2022 lukioon hakeutui 35 % oppilaista ja ammattikouluun 65 % ja keväällä 2023 lukioon haki 42 % ja ammatillisen koulutukseen 58 % yhdeksäsluokkalaisista.

Pojista enemmistö on hakenut ammatilliseen koulutukseen. Lukioon hakijoista on enemmistö tyttöjä. Tytöistä on vuoteen 2021 asti enemmän hakenut lukioon kuin ammattikouluun. Kaksi viimeistä vuotta 2022 ja 2023 myös tyttöjä on enemmän hakenut ammattikouluun kuin lukioon.

Perinteisiin sukupuolirooleihin perustuva opiskelu- ja ammatinvalinta saattaa ylläpitää eriarvoisuutta työelämässä ja rajoittaa yksilöllisiä valinnanmahdollisuuksia. Tämän vuoksi opiskelupaikan ja ammatinvalinnan tulisi perustua yksilöllisiin, ei sukupuoleen liittyviin seikkoihin.

2.5. Tasa-arvon toteutuminen arvioinnissa

Opetussuunnitelman perusteissa, luvussa 6.2. Arvioinnin luonne ja yleiset periaatteet, ei mainita sanaa tasa-arvo missään asiaa käsittelevässä kohdassa. Myöskään oppilaan sukupuoleen liittyviä sanoja ei esiinny. Puhutaan ainoastaan oppilaasta. Koska perusteiden mukaan arvioinnissa täytyy toteutua myös oikeudenmukaisuus ja eettisyys, on kaikkia oppilaita kohdeltava arvioinnissa tasa-arvoisesti.

2.6. Tasa-arvoa edistävä oppimateriaali

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet velvoittavat tasa-arvoa edistävien oppimateriaalien valintaan. Kouluissa oppimateriaalien tapaan rakentaa sukupuolta tulee suhtautua kriittisesti, sillä edelleen julkaistaan oppikirjoja ja muita materiaaleja, jotka jossain määrin toistavat yhteiskunnassa vallitsevia stereotyyppioita ja täten ylläpitävät sukupuoleen perustuvaa segregatiota.

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä tai etnisiä vähemmistöjä on vähän esillä oppimateriaaleissa muutamia yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Tällöin vähemmistöt jäävät ulkopuoliksi, "toisiksi", eivätkä rakennu olennaiseksi osaksi ihmiskuvan moninaisuutta. Oppimateriaalien kuvituksissa, tarinoissa ja esimerkeissä olisi tärkeää tuoda esiin ihmisten ja perheiden moninaisuutta.

2.7. Sukupuolietoinen ohjaus

Jokainen opettaja ohjaa oman opetuksensa yhteydessä - tietoisesti tai tiedostamattaan - oppilaita valintoihin, ammatteihin ja tulevaisuuteen. Sukupuolietoisen ohjauksen keskeinen päämäärä, oppilaan toimijuuden ja toimintakyvyn vahvistuminen, merkitsee hänen kykyään tehdä mielekkäitä oppiaine- ja muita valintoja ja merkityksellisiä suunnitelmia, jolloin sukupuoli ei asetu tiedostamattomaksi rajoitteeksi tai esteeksi. Sukupuolietoisessa ohjauksessa oppilaita tuetaan ja rohkaistaan - joskus myös haastetaan - luokka- ja ryhmämuotoisen ohjauksen menetelmin tarkastelemaan työelämää, elinkeinorakennetta sekä ammattialoja monipuolisesti ja kriittisesti.

3. TOIMINTA SYRJINTÄ- JA HÄIRINTÄTAPAUKSISSA

Tasa-arvoa edistetään ja syrjintää ehkäistään eri koulutasoilla lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Tyttöjä ja poikia tuetaan opetuksen ja ohjauksen avulla niin, että he voivat tehdä oppiaine-, koulutus- ja uravalintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa, vahvuuksiensa ja motivaatiotekijöidensä perusteella.

3.1 Puhutaan

Ensimmäinen tavoite ja toimenpide on puhua enemmän tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Tarvitaan luontevaa, avointa keskustelua tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta sekä niiden pohtimista yhteisesti. Koulujen ja esiopetusyksikköjen käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Edistävätkö tavat, käytännöt ja aineistot samanarvoisuuden toteutumista vai estävätkö ne sitä?

3.2 Puututaan

Toinen tavoite ja toimenpide on puuttua eriarvoiseen kohteluun herkemmin, nimetä se ja kertoa, jos tulee kohdelluksi tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden vastaisesti. Opettajan, rehtorin ja esimiehen tehtävä on puuttua eriarvoiseen kohteluun.

Kaikkien koulu yhteisössä työskentelevien aikuisten tehtävänä on puuttua eriarvoiseen kohteluun. Älä hyväksy häirintää. Jos huomaat tai koet häirintää, osoita ettei hyväksy sitä. Sano esimerkiksi, ettei noin voi tai saa sanoa. Älä ole hiljaa tilanteessa, jossa sinuun tai johonkin toiseen kohdistuu häirintää. Jos häirintä ei lopu heti, kerro opettajalle, koulunkäynninohjaajalle tai rehtorille. Vaikeneminen voi osoittaa hyväksymistä, välinpitämättömyyttä ja alistumista. Osoita että välität.

3.3. Muututaan

Kolmas tavoite ja toimenpide on seurata koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilannetta. Tarvitaan luotettavaa, ajantasaista tietoa tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Tieto lisää tasa-arvoa ja tietämättömyys ylläpitää eriarvoisuutta.

Erityistä huomiota kiinnitetään seksuaaliseen ja sukupuolen perusteella tapahtuvaan häirintään:

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä ei-toivottua käytöstä, joka on luonteeltaan seksuaalista. Tällaisella käytöksellä loukataan tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta

erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

Häirintä luo kiusallisen, leimaavan, halventavan, nöyryyttävän tai uhkaavan ilmapiirin. Häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä. Se loukkaa yksityisyyttä tai koskemattomuutta.

Älä hyväksy häirintää. Jos huomaat tai koet häirintää, osoita ettet hyväksy sitä. Sano esimerkiksi, ettei noin voi tai saa sanoa. Älä ole hiljaa tilanteessa, jossa sinuun tai johonkin toiseen kohdistuu häirintää. Jos häirintä ei lopu heti, kerro opettajalle, terveydenhoitajalle, koulunjohtajalle/rehtorille tai jollekin koulun aikuiselle. Älä jää pohtimaan asiaa yksin.

Vaikka kiusaaminen ja häirintä ovat usein ryhmäilmiöitä ja niistä tiedetään laajasti, niistä vaietaan. Vaikeneminen voi osoittaa hyväksymistä, välinpitämättömyyttä ja alistumista. Kerro koulu- tai työtovereillesi kokemuksestasi tai havainnoistasi. Puhu niistä. Osoita että välität.

4. TOIMENPITEITÄ TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI

Henkilökunnan kanssa käydään keskusteluja käytänteistä ja arvioidaan, miten koulussa voidaan edistää ja tukea tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta.

Kohde	Tavoite	Keino	Vastuut
Henkilökunta	<p>-Koululla noudatetaan ja edistetään tasa-arvon ja yhdenmukaisuuden periaatteita.</p> <p>- Opettajat huomioivat entistä tietoisemmin sukupuolten välisen kohtelun.</p> <p>Sukupuolten moninaisuuden ymmärtämisen vahvistaminen</p> <p>Moninaisuutta kunnioittavaa seksuaalikasvatus ikätason mukaisesti.</p>	<p>Oppilaiden puhuttelutapa, ryhmänjakoperusteet ja välineiden jakoperusteet, säännölliset keskustelut luokassa tyttöjen ja poikien välisistä kaverisuhteista, tasavertainen puuttuminen oppilaiden käyttäytymiseen ja toimintaan.</p> <p>Koulutus Keskustelutilaisuudet</p> <p>Kouluterveydenhuollon sekä opiskeluhoollon seksuaalikasvatuksen osaamisen hyödyntäminen kouluyhteisössä.</p>	Rehtorit Henkilökunta
Oppilaat	<p>- Pyritään luomaan ilmapiiri, jossa hyväksytään samanlaisuus ja erilaisuus. Luokassa tutustutaan ja opitaan arvostamaan erilaisia kulttuureja.</p>	<p>Keskustelut luokassa samanlaisuuteen, erilaisuuteen ja eri kulttuureihin liittyen. Puututaan yhdenvertaisuutta rikkovaan käytökseen.</p>	Henkilökunta, oppilaat
Valinnaisainevalinnat	<p>Tasa-arvoa edistetään valinnaisainevalinnoissa</p>	<p>Kannustetaan valinnaisainevalintoihin oman kiinnostuksensa, osaamisensa ja etunsa mukaan, ei perinteisten sukupuoliroolien tai kaverin tekemien valintojen perusteella</p>	Valinnaisaineiden opettajat, oppilaan ohjaaja
Oppilaanohjaus	<p>Oppilaita ohjataan 2.asteen opintoihin ja</p>	<p>Kannustetaan ammatinvalintaan omien</p>	Opettajat, oppilaan ohjaaja

	ammatinvalintaan omien kiinnostusten mukaan	<p>kiinnostusten mukaan, ei perinteisten sukupuoliroolien perusteella.</p> <p>Tasa-arvotietoinen opinto- ja uraohjaus Oppilaille järjestetään mahdollisuuksia tutustua monenlaisiin koulutus- ja uravalintoihin esimerkiksi asiantuntija- tai työpaikkavierailujen osana.</p>	
Arviointi	<p>Arvioinnissa pyritään ehdottomaan tasa-arvoon</p> <p>OPS-päivitysten hallinta, erityisesti arviointikriteerien päivityksen osalta</p>	<p>Opetushenkilöstö tunnistaa arvioinnin mahdolliset tasa-arvo-ongelmat.</p> <p>- Huomioidaan tasapuolisuus palautteen antamisessa ja arvioinnissa. Päivitettyjen arviointikriteeristöjen hyödyntäminen arvioinnissa.</p>	<p>Opettajat</p> <p>Rehtorit</p>
Opetuksellinen tasa-arvo	Opetuksessa edistetään tasa-arvoa. Jokaista kohdellaan tasa-arvoisesti	<p>Opetushenkilöstö tunnistaa mahdolliset tasa-arvo-ongelmat opetuksessa</p> <p>Oppilaat jaetaan ryhmiin pääsääntöisesti muun kuin sukupuolen perusteella</p> <p>-Valitaan oppimateriaaleja, jotka edistävät tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista.</p> <p>Opettajat ja muu henkilökunta korostavat omassa toiminnassaan kaikkien oppiaineiden tärkeyttä, eivätkä arvota oppiaineita hierarkkisesti.</p>	<p>Opettajat</p> <p>Rehtorit</p>

5. ARVIOINTI JA SEURANTA

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan liittyviä toimenpiteitä tarkennetaan vuosittain koulujen lukuvuosisuunnitelmissa. Toimenpiteiden toteutumista arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivityksen yhteydessä.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivitykset on tehtävä vähintään kolmen vuoden välein. Seuraava päivitys tehdään viimeistään vuonna 2026.

6.TIEDOTTAMINEN

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma ja sen päivitykset käsitellään lautakunnan hyväksynnän jälkeen henkilöstökokouksissa ja suunnitelmasta tiedotetaan oppilaita oppilaskuntien kokouksissa / oppitunneilla ja vanhempia vanhempainilloissa sekä sähköisesti sivistyspalveluiden [www-sivuilla](#).

LÄHTEET

Taustatyön materiaalit: Tasa-arvotyö on taitolaji – Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa - Opetushallituksen julkaisu 2015

http://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvotyö_on_taitolaji.pdf

Tasa-arvolaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Oppia kaikille- Yhdenvertaisuussuunnittelun opas laitoksille http://yhdenvertaisuus-fibin.directo.fi/@Bin/55ab0bcbe03cc6aba05b156a7a6ed449/1476943596/application/pdf/303294/Oppia_kaikille.pdf

Yhdenvertaisuuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Lapsen oikeuksien sopimus (YK) [https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/Seksuaalikasvatuksen_standardit_Euroopassa_\(Maailman_terveysjärjestö_WHO\)](https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/Seksuaalikasvatuksen_standardit_Euroopassa_(Maailman_terveysjärjestö_WHO))

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus, [Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Tasa-arvokompassi – Työkalu tasa-arvo- ja Yhdenvertaisuustyöhön perusopetuksessa. Rauhankasvatusinstituutti, 2020

LIITTEET

Liite 1: Kysymyksiä tasa-arvokeskusteluun alakoululaisten kanssa (2018)

Tasa-arvokeskustelu alakoululaisten kanssa

Ryhmiä muodostettaessa on hyvä huomioida koululaisten vaikutus toisiinsa, esim. puheliaat vs. hiljaisemmat, uskalletaanko sanoa toisten kuulleen asioita, sanotaanko niin, miten ryhmän ”mielipidevaikuttaja” sanoo jne.

1. Mitä mielestäsi tasa-arvo tarkoittaa? Mitä tasa-arvo on?
2. Kohteleeeko opettajasi tyttöjä ja poikia samalla tavalla?
→ jos lapset vastaavat ei, voi kysyä millä tavoin ei
3. Kohtelevatko oppilaat, siis tytöt ja pojat, toisiaan samalla tavalla?
→ jos lapset vastaavat ei, voi kysyä millä tavoin ei
4. Suhtaudutko itse samalla tavalla tyttöihin ja poikiin?
→ jos lapset vastaavat, ei, voi kysyä, millä tavoin he suhtautuvat eri tavoin tyttöihin ja poikiin (missä on eroa)?
5. Odotetaanko sinun tekevän joitain asioita vain sen takia, että olet tyttö/poika?
→ jos lapset vastaavat kyllä, voi kysyä millaisia asioita?
6. Jos olisit poika, odotettaisiinko sinun käyttäytyvän toisin kuin nyt, kun olet tyttö/ Jos olisit tyttö, odotettaisiinko sinun käyttäytyvän toisin kuin nyt, kun olet poika?
→ jos lapset vastaavat kyllä, voi kysyä miten eri tavoin odotetaan käyttäytyvän
7. Voitko olla oma itsesi koulussa? Voitko tehdä niitä asioita, joista pidät?
→ jos lapset vastaavat ei, voi kysyä millä tavoin ei
8. Tunnetko olosi koulussa turvalliseksi?
→ jos lapset vastaavat ei, voi kysyä missä ja milloin ei tunne oloaan turvalliseksi
9. Onko sinua tai jotain toista oppilasta kiusattu?
→ jos kyllä, voi kysyä kerroitko siitä aikuiselle, esim. opettajalle
→ jos kerroit, puuttuiko aikuinen kiusaamiseen?
10. Onko sinusta helppo kertoa opettajalle jostain vaikeasta asiasta, esimerkiksi kiusaamisesta?
→ jos ei, voi kysyä missä asioissa ei ole helppo kertoa ja miksi?
11. Aino, onko sinulla koulussa poikia kavereina? Antti, onko sinulla koulussa tyttöjä kavereina?
→ kysytään siis onko kavereina eri sukupuolta olevia

Liite 2: Kysymyksiä tasa-arvokeskusteluun yläluokkien oppilaiden kanssa (2018)

Oppilaiden kanssa käytävä keskustelu voi toimia koulun tasa-arvosuunnittelun lähtökohtana. Opettaja voi muokata kysymyksiä vastaamaan paremmin oppilaiden ikäryhmän tarpeita.

Tasa-arvokeskustelun aiheita

1. Onko koulusi tasa-arvoinen? Kohdellaanko kaikkia oppilaita tasa-arvoisesti?
 - kohtelee ko opettaja samalla tavalla tyttöjä ja poikia?
 - kohtelevatko oppilaat toisiaan samalla tavalla sukupuolesta riippumatta?
 - suhtaudutko itse samalla tavalla tyttöihin ja poikiin?
2. Käyttäytyisitkö koulussa toisin, jos olisit toista sukupuolta?
 - voitko tehdä niitä asioita, joista pidät?
 - odotetaanko sinun tekevän asioita vain sen takia, että olet tyttö/poika/muuta sukupuolta oleva oppilas?
 - vaikuttavatko muiden mielipiteet valintoihisi?
 - voitko olla oma itsesi koulussa?
3. Tunnetko olosi koulussa turvalliseksi?
 - tuletko mielelläsi kouluun?
 - missä/milloin et tunne oloasi turvalliseksi?
 - pystytkö kertomaan opettajalle, jos sinua tai ystävääsi kiusataan?
 - puuttuvatko opettajat kiusaamiseen riittävän hyvin?
 - onko sinulla koulussa eri sukupuolta olevia kavereita?
 - miten tyttöjen ja poikien ystävyteen suhtaudutaan?
4. Millainen on mielestäsi tasa-arvoinen koulu?
 - mikä koulussasi erityisesti edistää tasa-arvoa?
 - onko sellaisia ongelmia, joihin voisit vaikuttaa omalla toiminnallasi?
 - toivoisitko muutoksia oppitunneille, välitunneille tai koulumatkoille?

Liite 3: Tasa-arvokysely vuosiluokat 1–4 lk. (2023), Webropol-kyselypohja

Vastaukset kirjasi opettaja / ohjaaja oppilaiden kanssa käydyn yhteisen keskustelun pohjalta.

Tasa-arvokysely on osa koulun tasa-arvosuunnitelman laadintaa ja päivittämistä. Kyselyllä selvitetään tasa-arvotilannetta ja tasa-arvoisuuden kokemusta oppilaan näkökulmasta. Kysely toteutetaan nimettömänä, eikä vastaajia voida kyselyn tulosajoista tunnistaa. Kysely on luotu Opetushallituksen "Tasa-arvo on taitolaji" -julkaisussa esitettyä muokattavaksi tarkoitettua kyselypohjaa hyödyntäen.

Vaikka kouluissa pyritään siihen, että jokaista kohdellaan tasa-arvoisesti, voi asioissa olla kehittämisen tarvetta. Ehkä sinä olet huomannut jotain, johon haluat muutoksia. Vastaathan huolellisesti seuraaviin kysymyksiin, niin osaamme rakentaa yhdessä koulustamme oikeudenmukaisemman.

1. Koulu, jossa opiskelemme, on (Ruukinkangas / Karhulanvaara)
2. Vuosiluokka (1/2/3/4)
3. Mitä oppilaiden mielestä tasa-arvo tarkoittaa? Mitä tasa-arvo on?
4. Kohtelevatko oppilaiden mielestä opettajat tyttöjä ja poikia samalla tavalla koulussa? Miten se näkyy?
5. Kohtelevatko oppilaat toisiaan omasta mielestään samalla tavalla, sukupuolesta riippumatta? Miten se näkyy?
6. Suhtautuvatko oppilaat omasta mielestään samalla tavalla eri sukupuolta oleviin? Miten se näkyy?
7. Kokevatko oppilaat, että joitain asioita on tehtävä koulussa pelkästään sukupuolen perusteella? Miten se näkyy?
8. Kokevatko oppilaat, että heidän odotettaisiin käyttäytyvän toisin, jos olisivat eri sukupuolta kuin nyt? Miten odotukset muuttuisivat heidän mielestään?
9. Voiko jokainen oppilas olla koulussa oma itsensä? Voiko tehdä niitä asioita, joita haluaa? Miten se näkyy?
10. Tuntevatko oppilaat olonsa turvalliseksi koulussa? Mistä turvallisuuden tunne muodostuu?
11. Onko oppilaat havainneet koulukiusaamista? Onko koulukiusaamisasioita voinut kertoa opettajalle tai muulle aikuiselle koulussa? Onko koulukiusaamiseen puututtu?
12. Onko oppilaiden mielestä koulussa ainakin yksi sellainen aikuinen (opettaja, ohjaaja, muu), jolle voi kertoa tarvittaessa mahdollisista omista vaikeista asioista? Kokevatko oppilaat, että asioita / huolia on kuunneltu?
13. Onko oppilailta omissa kaveripiireissään eri sukupuolta olevia kavereita? Jos ei, mitä syitä oppilaat ajattelevat tälle olevan?

Liite 4: Tasa-arvokysely, alakouluikäiset, 5.–6.lk (2023), Webropol-kyselypohja

Kysely toteutettiin Webropol-kyselynä, johon kukin kohderyhmän oppilas vastasi itsenäisesti koulupäivän aikana.

Tasa-arvokysely on osa koulun tasa-arvosuunnitelman laadintaa ja päivittämistä. Kyselyllä selvitetään tasa-arvotilannetta ja tasa-arvoisuuden kokemusta oppilaan näkökulmasta. Kysely toteutetaan nimettömänä, eikä vastaajia voida kyselyn tulosoajoista tunnistaa. Kysely on luotu Opetushallituksen "Tasa-arvo on taitolaji" -julkaisussa esitettyä muokattavaksi tarkoitettua kyselypohjaa hyödyntäen.

Vaikka kouluissa pyritään siihen, että jokaista kohdellaan tasa-arvoisesti, voi asioissa olla kehittämisen tarvetta. Ehkä sinä olet huomannut jotain, johon haluat muutoksia. Vastaathan huolellisesti seuraaviin kysymyksiin, niin osaamme rakentaa yhdessä koulustamme oikeudenmukaisemman.

1. Sukupuoli (tyttö/poika/en halua vastata)
2. Vuosiluokka (5/6)
3. Koulu, jossa opiskelen (Karhulanvaara/Ruukinkangas)
4. Tunnetko viihtyväsi koulussa? (k/e)
5. Tunnetko olosi turvalliseksi koulussa? (k/e)
6. Pystytkö kääntymään opettajan puoleen, jos sinulla on huolia koulussa? (k/e)
7. Mielestäni koulussamme jokainen saa olla vapaasti oma itsensä. (k/e)
8. Mielestäni koulussamme jokainen voi tehdä ja olla kiinnostunut niistä asioista, joista oikeasti pitää. (k/e)
9. Voit halutessasi perustella näkemyksiäsi yllä oleviin kysymyksiin tai tuoda tiedoksi jotain em. kysymyksiin liittyvää.

10. Oppilaan sukupuoli vaikuttaa siihen, miten opettajat kohtelevat häntä. (k/e)
11. Oppilaan sukupuoli vaikuttaa koulussa toimimiseen (työskentely, palaute) (k/e)
12. Opettajat asettavat koulussa erilaisia vaatimuksia oppilaalle hänen sukupuolesta riippuen. (k/e)
13. Kaikkia kannustetaan koulussa yhtä paljon sukupuolesta riippumatta. (k/e)
14. Odotetaanko sinun tekevän joitain asioita koulussa vain sukupuolesi perusteella? (k/e)
15. Odotettaisiinko sinun käyttäytyvän eri tavalla, jos olisit toisen sukupuolen edustaja (tyttö/poika/muu)? (k/e)
16. Voit halutessasi perustella näkemyksiäsi yllä oleviin kysymyksiin tai tuoda tiedoksi jotain em. kysymyksiin liittyvää.

17. Koen, että suhtaudun itse samalla tavalla kavereihini sukupuolesta riippumatta. (k/e)
18. Koen, että kaveripiirissäni eri sukupuolta olevat suhtautuvat toisiinsa yhdenvertaisesti, sukupuolesta riippumatta. (k/e)
19. Kaveripiirissäni on eri sukupuolta olevia henkilöitä. (k/e)
20. Olen kokenut koulukiusaamista viimeisen kouluvuoden aikana. (k/e)
21. Olen ollut mukana tilanteessa, jossa toista oppilasta on kiusattu koulussa. (k/e)
22. Olen kokenut häirintää sosiaalisessa mediassa esim. loukkaavan kuvan lähettäminen, nimittely, solvaaminen, paikkansa pitämättömien asioiden julkaiseminen, juoruilu. (k/e)
23. Voit halutessasi perustella näkemyksiäsi yllä oleviin kysymyksiin tai tuoda tiedoksi jotain em. kysymyksiin liittyvää.

24. Mitä mielestäsi tasa-arvo tarkoittaa? Mitä tasa-arvo on?

Liite 5: Tasa-arvokysely, yläkouluikäiset, 7–9 lk. (2023), Webropol-kyselypohja

Kysely toteutettiin Webropol-kyselynä, johon kukin kohderyhmän oppilas vastasi itsenäisesti koulupäivän aikana.

Tasa-arvokysely on osa koulun tasa-arvosuunnitelman laadintaa ja päivittämistä. Kyselyllä selvitetään tasa-arvotilannetta ja tasa-arvoisuuden kokemusta oppilaan näkökulmasta. Kysely toteutetaan nimettömänä, eikä vastaajia voida kyselyn tulosoajista tunnistaa. Kysely on luotu Opetushallituksen "Tasa-arvo on taitolaji" -julkaisussa esitettyä muokattavaksi tarkoitettua kyselypohjaa hyödyntäen.

Vaikka kouluissa pyritään siihen, että jokaista kohdellaan tasa-arvoisesti, voi asioissa olla kehittämisen tarvetta. Ehkä sinä olet huomannut jotain, johon haluat muutoksia. Vastaathan huolellisesti seuraaviin kysymyksiin, niin osaamme rakentaa yhdessä koulustamme oikeudenmukaisemman.

1. Sukupuoli (tyttö/poika/en halua vastata)
2. Ruukinkankaan koulu, vuosiluokka (7/8/9)
3. Tunnetko viihtyväsä koulussa? (k/e)
4. Tunnetko olosi turvalliseksi koulussa? (k/e)
5. Pystytkö kääntymään opettajan tai muun aikuisen puoleen, jos sinulla on huolia? (k/e)
6. Mielestäni koulussamme jokainen saa olla vapaasti oma itsensä. (k/e)
7. Mielestäni koulussamme jokainen voi tehdä ja olla kiinnostunut niistä asioista, joista oikeasti pitää. (k/e)
8. Voit halutessasi perustella näkemyksiäsi yllä oleviin kysymyksiin tai tuoda tiedoksi jotain em. kysymyksiin liittyvää.

9. Oppilaan sukupuoli vaikuttaa siihen, miten opettaja kohtelee häntä. (k/e)
10. Oppilaan sukupuoli vaikuttaa koulussa toimimiseen (työskentely, palaute) (k/e)
11. Opettajat asettavat koulussa erilaisia vaatimuksia oppilaalle hänen sukupuolestaan riippuen. (k/e)
12. Kaikkia kannustetaan koulussa yhtä paljon sukupuolesta riippumatta. (k/e)
13. Odotetaanko sinun tekevän joitain asioita koulussa vain sukupuolesi perusteella? (k/e)
14. Odotettaisiinko sinun käyttäytyvän eri tavalla, jos olisit toisen sukupuolen edustaja (tyttö/poika/muu) (k/e)
15. Voit halutessasi perustella näkemyksiäsi yllä oleviin kysymyksiin tai tuoda tiedoksi jotain em. kysymyksiin liittyvää.

16. Koen, että suhtaudun itse samalla tavalla kavereihini sukupuolesta riippumatta. (k/e)
17. Koen, että kavერიpirissäni eri sukupuolta olevat suhtautuvat toisiinsa yhdenvertaisesti, sukupuolesta riippumatta. (k/e)
18. Kaveriperiirissäni on eri sukupuolta olevia henkilöitä. (k/e)
19. Olen kokenut koulukiusaamista viimeisen vuoden aikana. (k/e)
20. Olen ollut mukana tilanteessa, jossa toista oppilasta on kiusattu koulussa. (k/e)
21. Olen kokenut viimeisen vuoden aikana häirintää sosiaalisessa mediassa esim. loukkaavan kuvan lähettäminen, nimittely, solvaaminen, paikkansa pitämättömien asioiden julkaiseminen, juoruilu. (k/e)
22. Olen kokenut koulussa viimeisen vuoden aikana vartalooni tai seksuaalisuuteen kohdistuvia ikäviä huomautuksia tai nimittelyä. (k/e)
23. Olen kokenut koulussa viimeisen vuoden aikana lähentelyä tai fyysistä koskettelua, joka on ollut epämiellyttävää ja/tai ahdistavaa. (k/e)
24. Olen kokenut viimeisen vuoden aikana jotain muuta sukupuoleen tai seksuaalisuuteen liittyvää häirintää koulussa. (k/e)

25. Voit halutessasi perustella näkemyksiäsi yllä oleviin kysymyksiin tai tuoda tiedoksi jotain em. kysymyksiin liittyvää.
26. Oletko saanut tarpeeksi tietoa sukupuolten tasa-arvosta koulussasi?
27. Onko koulumme mielestäsi tasa-arvoinen?
28. Kuvaile, millainen on mielestäsi tasa-arvoinen koulu? Mikä mielestäsi erityisesti edistää tasa-arvoa omassa koulussamme?
29. Onko koulussamme sellaisia ongelmia tasa-arvon osalta, joihin voisit vaikuttaa omalla toiminnallasi? Miten?
30. Toivoisitko kouluumme muutoksia käytänteisiin ja toimintatapoihin oppitunneille, välitunneille tai koulumatkoille?

Liite 6: YHTEISHAKU 2019-2023

vuosi	koulutus	tytöt	pojat
2019	lukiot	27	16
	- ilmailulukio	1	
	ammattikoulu	18	19
	- turvallisuusala	2	3
	- maatalousala	2	1
	- sosiaali- ja terveysala	5	
	- lapsi- ja perhetyö	1	
	- media-ala	3	
	- logistiikka-ala		3
	- kone- ja tuotantotekniikka	1	
	- tieto- ja tietoliikennetekniikka		2
	- tieto- ja viestintätekniikka		1
	- metsäala		4
	- hiusala	3	
	- sähköala		3
	- liikunta-ala	1	
	- hotelli-, ravintola- ja cateringala	1	1
	- rakennusala	1	
	- VALMA		
vuosi		tytöt	pojat
2020	lukiot	18	15
	ammattikoulu	10	24
	- sote	4	1
	- kasvatusta ja ohjausala		1
	- turvallisuusala	2	1
	- autoala		2
	- media-ala		1
	- logistiikka		3
	- rakennusala		3
	- hotelli-, ravintola- ja cateringala	1	
	- hevostalous	1	4
	- sähköala	2	
	- hiusala		5
	- metsäala		1
	- tieto- ja viestintätekniikka		1
	- talotekniikka	1	
	- musiikki		
vuosi		tytöt	pojat
2021	lukiot	20	15

	ammattikoulu	16	20
	- turvallisuusala	1	
	- maatalousala	2	1
	- metsäala	2	6
	- sosiaali- ja terveysala	6	
	- media-ala	1	
	- rakennusala		2
	- matkailuala		1
	- sähköala		8
	- hius- ja kauneudenhoitoala	3	
	- tieto- ja viestintätekniikka		1
	- liiketoiminta		1
	- LUOVI		1
vuosi		tytöt	pojat
2022	lukiot	14	9
	ammattikoulu	18	25
	- turvallisuusala	1	1
	- autoala	3	1
	- hotelli- ja ravintola-ala	2	1
	- pintakäsittelijä (maalari)	3	
	- maatalousala	2	1
	- matkailuala	2	1
	- hotelli- ja ravintoala-ala	2	1
	- rakennusala		3
	- sähköala		5
	- talotekniikka		1
	- metsäala		7
	- logistiikka		2
	- TUVA		1
vuosi		tytöt	pojat
2023	lukiot	15	13
	ammattikoulu	20	18
	- sosiaali- ja terveysala	2	1
	- maatalousala	4	
	- rakennusala		1
	- maatalousala	4	
	- sähköala		3
	- autoala		4
	- talotekniikka		1
	- metsäala		2
	- logistiikka		2
	- liiketoiminta	3	
	- matkailuala	1	
	- kone- ja tuotantotekniikka		1
	- media-ala	3	

	<ul style="list-style-type: none"> - tieto- ja viestintäteknikka - musiikkiala - hius- ja kauneudenhoitoala - kasvatusta- ja ohjausala - tuva - Luovi 	<ul style="list-style-type: none"> 1 3 2 2 	<ul style="list-style-type: none"> 1 1
--	---	--	--

LIITE 7: VALINNAISAINEVALLINNAT
8.luokat

Lukuvuosi	Valinnaisaine	Tytöt	Pojat
2022–2023	Kotitalous leivonta	11	8
	Kotitalous	13	8
	Käsityö	7	7
	Tekninen työ	1	19
	Tekstiilityö	18	6
	Liikunta	3	11
	Maa- ja metsätalous	4	7
	Tukioppilastoiminta	14	2
	Venäjä/saksa	-	-
	Kuvataide	16	8
	Maa- ja metsätalous	4	7
2023–2024	Kotitalous leivonta	11	16
	Kotitalous	9	7
	Käsityö	1	3
	Tekninen työ	-	16
	Tekstiilityö	15	1
	Liikunta palloilu	2	15
	Maa- ja metsätalous	2	12
	Tukioppilastoiminta	12	4
	Saksa	5	2
	Kuvataide	8	2
	Liikunta palloilu	3	14
Liikunta	5	20	

9.luokat

		Tytöt	Pojat
2022–2023	Kotitalous leivonta	17	13
	Kotitalous	4	5
	Käsityö	9	20
	Tekninen työ	1	28
	Tekstiilityö	5	4
	Liikunta palloilu	5	15
	Lakiturva	9	2
	Tukioppilastoiminta	15	-
	Venäjä	2	2
	Kuvataide	22	1
	Liikunta palloilu	5	15
	Liikunta	7	8
Musiikki	7	1	
2023–2024	Kotitalous leivonta	29	23
	Tekninen työ	1	18
	Tekstiilityö	19	-
	Liikunta tanssi	10	-
	Kuvataide	6	8
Käsityö	24	11	